

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΔΙΛΗΜΜΑ

Γεωργίου Ε. Δουδούμη

Οικονομολόγου-Συγγραφέα

Αθήνα, 23 Ιανουαρίου 2014

Έτος κλειδί στην ευρωπαϊκή πορεία ήταν το 1992 με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ (σε ισχύ από 1^{ης} Νοεμβρίου 1993), η οποία περιέλαβε τις τρεις Κοινότητες (Euratom, Ευρ.Κοιν. Άνθρ. & Χάλ.- ΕΚΑΧ και ΕΟΚ) και τη θεσμοθετημένη συνεργασία στους τομείς εξωτερικής πολιτικής, άμυνας, αστυνομίας και δικαιοσύνης σε ένα ενιαίο σύνολο, στην **Ευρωπαϊκή Ένωση**. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ σφράγισε το ξεκίνημα μιας διαδικασίας, που οδήγησε το 1999 στη νομισματική ένωση έντεκα κρατών-μελών (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία, Φινλανδία), αν και το ευρώ υπήρχε μόνο ως λογιστική μονάδα (τα εθνικά νομίσματα των κρατών-μελών αντικαταστάθηκαν από το ευρώ την 1^η Ιανουαρίου 2002). Στη συνέχεια εντάχθηκαν στην ευρωζώνη η Ελλάδα (2001), η Σλοβενία (2007), η Κύπρος και η Μάλτα (2008), η Σλοβακία (2009), η Εσθονία (2011) και η Λεττονία (2014). Η Συνθήκη του Μάαστριχτ καθιέρωσε οικονομικά κριτήρια, δηλ. συγκεκριμένες οικονομικές επιδόσεις (που αφορούν τον πληθωρισμό, τα επιτόκια, τα δημοσιονομικά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος) για τις οικονομίες των κρατών-μελών και απαιτείται η τήρησή τους.

Βεβαίως υπάρχουν οφέλη για όλα τα συμμετέχοντα κράτη σε μια νομισματική ένωση. Ίσως το πιο σημαντικό είναι η μείωση κόστους από την έλλειψη μετατροπής συναλλάγματος, γεγονός το οποίο μέσω της σχετικής οικονομίας δημιουργεί κίνητρο ανάπτυξης πρόσθετης οικονομικής δραστηριότητας. Ο ισχυρισμός όμως, ότι η νομισματική ένωση και το ευρώ δημιουργήθηκαν από την ανάγκη εξασφάλισης διαρκούς ειρήνης στην πολύπαθη Ευρώπη, ώστε να μην επαναληφθεί η φρίκη των δύο παγκοσμίων πολέμων (στους οποίους πρωτοστάτησαν οι Γερμανοί) δεν συνιστά επαρκές επιχείρημα. Το γεγονός ότι αμέσως μετά την έναρξη εφαρμογής της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ, 1^η Ιανουαρίου 1999) η Ευρ. Ένωση με το νατοϊκό ένδυμά της βομβάρδισε χωρίς νομικό έρεισμα τη Γιουγκοσλαβία επί 78 μέρες, με ημερομηνία έναρξης των βομβαρδισμών την

24^η Μαρτίου 1999, πέραν της ειρωνείας του πράγματος, αποδεικνύει, ότι άλλες προτεραιότητες είχαν στο μυαλό τους αυτοί που προώθησαν την ΟΝΕ και το ευρώ και όχι την ειρηνική συμβίωση των ευρωπαϊκών λαών. Στην περίπτωση του βομβαρδισμού της Γιουγκοσλαβίας, στη διάλυση της οποίας πρωτοστάτησαν και πάλι οι Γερμανοί, ταιριάζει απόλυτα η περιγραφή, χρόνια αργότερα και με άλλη αφορμή, στον Economist (20 Νοεμβρίου 2010), ότι «η Ευρώπη έχει όντως ηγέτες που είναι καλά εξασκημένοι στο να πυροβολούν τα πόδια τους». Όσον αφορά τις ενδοευρωπαϊκές σχέσεις των κρατών-μελών της ΕΕ ενδιαφέρουσα είναι η διατυπωθείσα από τον Αμερικάνο οικονομολόγο Μάρτιν Φέλντσταϊν άποψη, ότι η νομισματική ένωση όχι μόνο δεν μπορεί να αποτρέψει ένα μελλοντικό πόλεμο μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, αλλά τουναντίον μπορεί να τον προκαλέσει.

Η σημερινή ΕΕ μοιάζει με μία ομάδα 28 ανθρώπων. Όσο καιρό ήταν λίγοι, νέοι και υγιείς δεν παρουσιάστηκε πρόβλημα. Όταν προέκυψαν αρρώστιες, τα φάρμακα, στο όνομα μιας νομικίστικης εκ του πονηρού δικαιοσύνης που ευνοούσε τους πιο ακμαίους, είπαν ότι πρέπει να είναι τα ίδια για όλους. Έχουμε λοιπόν ένα δογματικό Μάαστριχτ με τα κριτήριά του, τα οποία έγιναν Ευαγγέλιο.

Είναι όμως δυνατόν τα διαφορετικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι διαφορετικών μορφών και μεγεθών οικονομίες, με διαφοροποιημένα επίσης κοινωνικοπολιτικά δεδομένα, με γεωγραφικές ιδιαιτερότητες, με περίεργες γειτνιάσεις, και πλήθος *sui generis* καταστάσεων που χρήζουν ειδικής αντιμετώπισης, να αντιμετωπίζονται ενιαία; Κατά τους θεωρητικούς του γραφειοκρατικού τέρατος των Βρυξελλών είναι δυνατόν. Η ζωή δείχνει ότι δεν είναι δυνατόν.

Εν ολίγοις, τα οικονομικά κριτήρια επέδρασαν δυσμενώς στην εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής εκ μέρους των κυβερνήσεων των κρατών-μελών, οι οποίες συνολικά έδωσαν προτεραιότητα στην ευημερία των οικονομικών δεικτών, που οδήγησε με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην ευημερία του κεφαλαίου και σε βάρος των κοινωνικών παροχών και ευρύτερα της καθημερινής ποιότητας ζωής του μέσου Ευρωπαίου πολίτη.

Το **Διευρυμένο Σύμφωνο Ευρώ (2011)** είναι ο πρόδρομος ενός γενικότερου σχεδίου λιτότητας σε χώρες με δημοσιονομικά ελλείμματα και μεγάλο δημόσιο χρέος με το αιτιολογικό-άλλοθι της αλληλεξάρτησης των οικονομιών των χωρών της ευρωζώνης. Οι εν λόγω «προβληματικές» χώρες υποχρεούνται ήδη να διαπραγματεύονται την οικονομική τους πολιτική τόσο με την Ευρ. Επιτροπή όσο και με τις άλλες χώρες-μέλη. Τα συμμετέχοντα κράτη καλούνται να επιδιώκουν προώθηση της ανταγωνιστικότητας, προώθηση της απασχόλησης, περαιτέρω συμβολή στη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Για τη διασφάλιση της σταθερότητας στο σύνολο της ευρωζώνης οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων όλων των κρατών μελών της ΕΕ, πλην του Ην. Βασιλείου και της Τσεχικής Δημοκρατίας, υπέγραψαν στις 2 Μαρτίου

2012 τη Συνθήκη για τη Σταθερότητα, το Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση (ΣΣΣΔ) στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. «Άπαξ και η Συνθήκη τεθεί σε ισχύ», δήλωσε ο Πρόεδρος Herman Van Rompuy κατά την τελετή της υπογραφής, «οι συνέπειές της θα έχουν βάθος και διάρκεια», και τόνισε τα τρία σημεία: σταθερότητα, συντονισμός, και διακυβέρνηση.

Η συνθήκη αυτή που είναι γνωστή και ως «**δημοσιονομικό σύμφωνο**» ισχύει από 1^{ης} Ιανουαρίου 2013 για τις χώρες της ευρωζώνης και υπό όρους για άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ που είναι συμβαλλόμενα μέρη. Με τη συγκεκριμένη συνθήκη επιδιώκεται η ενίσχυση του οικονομικού πυλώνα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης με τη θέσπιση κανόνων που αποσκοπούν στην προώθηση δημοσιονομικής πειθαρχίας μέσω ενός δημοσιονομικού συμφώνου, στην ενίσχυση του συντονισμού των συγκεκριμένων χωρών και στη βελτίωση της διακυβέρνησης της ευρωζώνης.

Το 2012 έχουμε και τη **Συνθήκη δημιουργίας Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας**. Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM, European Stability Mechanism), δημιουργήθηκε τον Σεπτέμβριο 2012 ως βασικός μηχανισμός διάσωσης χωρών-μελών της ευρωζώνης (και κατ' επέκταση της ίδιας της ευρωζώνης) και τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο 2013 ως διεθνής οργανισμός με έδρα το Λουξεμβούργο.

Με τροποποίηση του άρθρου 136 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρ. Ένωσης, που εγκρίθηκε από τα κοινοβούλια των χωρών-μελών της ΕΕ, ενσωματώθηκε ο ESM ως ευρωπαϊκός νόμος και αντικατέστησε τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM, European Financial Stabilisation Mechanism) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF, European Financial Stability Facility), που στο πολύ σύντομο χρονικό διάστημα ύπαρξής τους (οι δύο μηχανισμοί είχαν δημιουργηθεί τον Μάιο 2010) αποδείχθηκαν αναποτελεσματικά εργαλεία όσον αφορά την αντιμετώπιση της κρίσης της ευρωζώνης. Ο ESM ουσιαστικά διαχειρίζεται ένα πρόγραμμα χρηματοδότησης σε ετοιμότητα και συμμετέχουν σε αυτόν τα 18 μέλη της ευρωζώνης. Έχει δανειοδοτική δυνατότητα ύψους 500 δισ. € και μπορεί να αγοράζει χρέος των προς διάσωση χωρών-μελών από τις πρωτογενείς και τις δευτερογενείς αγορές. Στη Συνθήκη δημιουργίας του ESM αναφέρεται μεταξύ άλλων, ότι αυτός θα συνεργάζεται πολύ στενά με το ΔΝΤ για υποστήριξη της σταθερότητας και η συμμετοχή του ΔΝΤ θα είναι και σε **τεχνικό** και σε **χρηματοδοτικό** επίπεδο. Η πρώτη λειτουργία του ESM αφορούσε την ανακεφαλαιοποίηση του ισπανικού τραπεζικού τομέα. Ουσιαστικά ο ESM επιβλήθηκε από τη Γερμανία, η συνεισφορά της οποίας ανέρχεται στο 27,146% του συνολικού κεφαλαίου, ύψους 700 δισ. €, που διαθέτει ο μηχανισμός. Οι άλλες χώρες με ποσοστό συμμετοχής άνω του 10% είναι η Γαλλία (20,386%), η Ιταλία (17,914%) και η Ισπανία (11,904%). Η Ελλάδα συμμετέχει με 2,817% και η Κύπρος με 0,196%.

Οικονομία σημαίνει διαχείριση των εσόδων και των εξόδων κατά τρόπο ορθολογικό, ώστε να αποφεύγονται ελλείψεις, οι οποίες θα χρειαστεί ενδεχομένως να καλυφθούν με τη βοήθεια του γείτονα ή κάποιου εταίρου, αλλά και από την άλλη μεριά να μη δημιουργούνται περισσεύματα, τα οποία να πηγαίνουν χαμένα. Είναι λοιπόν σαφές, ότι πρέπει να υπάρχει μια τάση εξεύρεσης ισορροπίας, έχοντας όμως κατά νου να μπαίνει και ένα μικρό κεφάλαιο στην άκρη μη τυχόν μεσολαβήσει κάποιος αστάθμητος παράγων και λείψει κάτι χωρίς να υπάρχει δυνατότητα εξασφάλισής του. Τα έσοδα λοιπόν από τη μια μεριά και τα έξοδα από την άλλη, μέριμνα για ισοσκελισμένο προϋπολογισμό και λίγη αποταμίευση για την περίπτωση ανάγκης. Έτσι κάθε ιδιωτική οικονομία, ανάλογα με το ύψος των εσόδων της φροντίζει να προγραμματίζει τις δαπάνες της.

Για μια κρατική οικονομία όμως τα πράγματα είναι διαφορετικά. Ένα κράτος τοποθετεί τον πήχη εκεί που επιθυμεί και ανάλογα με τις δαπάνες που προγραμματίζει πρέπει να φροντίζει να εξασφαλίζει τα αντίστοιχα έσοδα. Ανάλογα δηλαδή με την κοινωνική πολιτική που θέλει να ασκήσει ή τις υποδομές που θέλει να δημιουργήσει ή τις αμυντικές δαπάνες που πρέπει να πραγματοποιήσει ή τα χρέη που πρέπει να εξοφλήσει, φροντίζει να εξασφαλίζει φορολογικά έσοδα και να καλύπτει έτσι τις ανάγκες για τις προγραμματισμένες δαπάνες.

Ακούγεται εύκολο. Πόσα θέλω; Τόσα. Να επιβάλλω λοιπόν την ανάλογη φορολογία, άμεση και έμμεση, να καλύψω τις ανάγκες μου ως κράτος για τον χρόνο που έρχεται και του χρόνου πάλι τα ίδια. Τα πράγματα όμως είναι πολύ πιο σύνθετα. Όπως μια ιδιωτική οικονομία δεν υφίσταται μόνη σε μια αγορά, έτσι και μια κρατική οικονομία αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου συνόλου. Σήμερα υπάρχουν πολλά κράτη στη γη, περίπου 200, τα οποία αλληλοεξαρτώνται και αλληλοσυμπληρώνονται, αλλά και ανταγωνίζονται μεταξύ τους.

Κάθε χώρα, ευνοημένη ή μη ευνοημένη από τη φύση έχει διαφορετικό πλούτο, άλλες παράγουν αργό πετρέλαιο και φυσικό αέριο ή διαμάντια και άλλες παράγουν με το ζόρι κάποιο γεωργικό προϊόν, του οποίου η αξία στις διεθνείς αγορές είναι μικρή. Συνεπώς, κάθε χώρα αλλού διαθέτει περισσεύματα, αλλού έχει ελλείψεις και έτσι προκύπτει η ανάγκη εμπορικών ανταλλαγών, ώστε να μπορούν όλοι να τρώνε μπανάνες, άσχετα αν δεν έχουν εγχώρια παραγωγή όλες οι χώρες και να μπορούν επίσης όλοι να διαθέτουν επιβατικά αυτοκίνητα, άσχετα αν δεν διαθέτουν όλες οι χώρες δικές τους αυτοκινητοβιομηχανίες.

Στον ακόλουθο πίνακα εμφανίζονται σε δισ. \$ τα **Ακαθάριστα Εγχώρια Προϊόντα** των κατά σειρά δέκα πλουσιότερων χωρών του κόσμου στα έτη 2011 και 2012.

	2011		2012
1. ΗΠΑ	15.094	1. ΗΠΑ	16.245
2. Κίνα	7.298	2. Κίνα	8.221
3. Ιαπωνία	5.867	3. Ιαπωνία	5.960
4. Γερμανία	3.570	4. Γερμανία	3.430
5. Γαλλία	2.773	5. Γαλλία	2.614
6. Βραζιλία	2.476	6. Ην. Βαζ.	2.477
7. Ην. Βαζ.	2.431	7. Βραζιλία	2.253
8. Ιταλία	2.194	8. Ρωσσία	2.030
9. Ρωσσία	1.857	9. Ιταλία	2.014
10. Ινδία	1.847	10. Ινδία	1.842
.....			
		17. Τουρκία	788
.....			

42. Ελλάδα 249

Πηγή: ΔΝΤ

Οι Γερμανοί επαίρονταν με κάθε ευκαιρία μέχρι πρόσφατα, ότι επί σειρά ετών ήταν παγκόσμιοι πρωταθλητές εξαγωγών και διέθεταν το τρίτο ψηλότερο ΑΕΠ του κόσμου, με πρώτες τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. Σήμερα βλέπουμε, ότι οι Κινέζοι, οι οποίοι έχουν προσπεράσει τη Γερμανία και την Ιαπωνία και βρίσκονται στη δεύτερη θέση παγκοσμίως όσον αφορά το ύψος του ΑΕΠ με προοπτική μέσα στην τρέχουσα δεκαετία να πάρουν και την πρώτη θέση από τις ΗΠΑ, είναι εδώ και λίγα χρόνια παγκόσμιοι πρωταθλητές εξαγωγών

Πρώτες 12 εξαγωγικές χώρες στον κόσμο σε δις. \$ (2012)

1.	Κίνα	2.049
2.	ΗΠΑ	1.546
3.	Γερμανία	1.407
4.	Ιαπωνία	799
5.	Κάτω Χώρες	656
6.	Γαλλία	569
7.	Νότ. Κορέα	548
8.	Ρωσσία	529
9.	Ιταλία	501
10.	Χογκ Κονγκ	493
11.	Ην. Βασίλειο	474
12.	Καναδάς	455

Όλα αυτά τα χρόνια που μετέβαλαν την Ε.Ο.Κ. των 6, των 9, των 10 με την είσοδο της Ελλάδος, μετά των 12 κ.ο.κ. στην Ευρ. Ένωση των 28 σήμερα, άλλαξαν πολλά και ήδη από καιρό έχουν αρχίσει οι διαφοροποιήσεις. Στη Συνθήκη Schengen δεν υπάγονται όλοι. Στην ευρωζώνη επίσης δεν ανήκουν όλοι. Τον Μάρτιο 2011 το γερμανικής έμπνευσης διευρυμένο Σύμφωνο Ευρώ (Σύμφωνο για το ευρώ +, Euro Plus Pact), το οποίο ξεκίνησε ως «Σύμφωνο

Ανταγωνιστικότητας», έγινε στη συνέχεια γνωστό και ως «Σύμφωνο για το Ευρώ» πριν εξελιχθεί και οριστικοποιηθεί από τον γερμανο-γαλλικό άξονα (Μερκοζί), υπέγραψαν 23 κράτη-μέλη της ΕΕ (τα 17 της ευρωζώνης και 6 από τα υπόλοιπα) και δεν το υπέγραψαν το Ην. Βασίλειο, η Ουγγαρία, η Σουηδία και η Τσεχία. Τη Συνθήκη για τη Σταθερότητα, τον Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην οικονομική και νομισματική ένωση δεν την έχει υπογράψει το Ην. Βασίλειο. Είναι επίσης χαρακτηριστικό, ότι ο επταετής (2014-2020) κοινοτικός προϋπολογισμός που συμφωνήθηκε τον Φεβρουάριο 2013 σε συνάντηση κορυφής ήταν για πρώτη φορά στην πάνω από μισό αιώνα ιστορία της ΕΕ προϋπολογισμός λιτότητας με περικοπές δαπανών και δεν εγκρίθηκε κατ' αρχήν από το Ευρ. Κοινοβούλιο και εγκρίθηκε στη συνέχεια διορθωτικός προϋπολογισμός μετά από συμφωνία με το Ευρ. Συμβούλιο.

Γίνεται πλέον όλο και πιο σαφές, ότι έχει αρχίσει ήδη η διαδικασία της ευρωπαϊκής αποσύνθεσης, η οποία φαίνεται ότι θα προστεθεί στις περιπτώσεις που θα απασχολήσουν στο μέλλον περισσότερους ιστορικούς παρά οικονομολόγους, όπως συμβαίνει με τις τέως Σοβ. Ένωση, Γιουγκοσλαβία, Τσεχοσλοβακία. Είναι πλέον πολύ πιθανόν να ισχύσει σύντομα το «ο σώζων εαυτόν σωθήτω». Αρκεί να θυμηθούμε πόσο γρήγορα κατέρρευσε το Ανατολικό Μπλοκ.

Οι ελλείψεις της εγχώριας παραγωγής κάθε χώρας καλύπτονται με εισαγωγές από άλλες χώρες, συνήθως με χρήματα που εξασφαλίζει από τις εξαγωγές των δικών της προϊόντων. Η Ελλάδα αποτελεί όχι μόνο παράδειγμα προς αποφυγήν, αλλά και κλασσικό δείγμα χώρας με επί δεκαετίες ανεύθυνες πολιτικές ηγεσίες δεδομένου ότι κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του περασμένου αιώνα και της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα εμφάνιζε σταθερά ανισορροπία στις εμπορικές της ανταλλαγές, με την αξία των ετησίων εισαγωγών της να υπερτερεί τρεις έως τέσσερις φορές της αξίας των εξαγωγών της. Δυστυχώς, οι εισαγωγές αφορούσαν κυρίως καταναλωτικά προϊόντα και όχι κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, που θα μπορούσε να συμβάλλει στην αύξηση των ελληνικών εξαγωγών. Το ποτήρι με τα **δανεικά** της Ελλάδος ξεχείλισε όταν η παγκόσμια κρίση, που είχε ξεκινήσει στις ΗΠΑ, ταρακουνούσε την παγκόσμια οικονομία συμπεριλαμβανομένης της ευρωζώνης. Με τη συνδρομή των λίαν ακατάλληλων πολιτικών ηγεσιών της η Ελλάδα οδηγήθηκε μέσα από σειρά σφαλμάτων σε ένα άνευ προηγουμένου κατήφορο, που διέλυσε επιτεύγματα δεκαετιών τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Η ελληνική **κρίση χρέους** φάνηκε ότι λειτούργησε ως αφορμή για να επικρατήσει γενική ανησυχία για την ευρωζώνη, εφόσον είχαν διαπιστωθεί από πολλούς οι ποικίλες αδυναμίες αρκετών άλλων χωρών-μελών της, αλλά και της ίδιας της ευρωζώνης συνολικά ως λειτουργικού μηχανισμού στο κατασκεύασμα που επιγράφεται ΕΕ.

Ο Έλληνας πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής, στην αρχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, όταν αυτή δεν είχε κτυπήσει ακόμη την πόρτα της

Ελλάδος, έλεγε με κομπασμό, ότι η κυβέρνησή του είχε θωρακίσει την ελληνική οικονομία. Ο Γ. Παπανδρέου στη συνέχεια οδήγησε την Ελλάδα σε εξευτελιστικό δανεισμό 110 δις. €, **προκειμένου να διασωθούν οι πιστωτές της**. Με το άρθρο 14, παρ. 5, της σχετικής σύμβασης η Ελλάς παραιτείται αμετάκλητα και άνευ όρων από τις ασυλίες προστασίας της εθνικής κυριαρχίας. Ρητά ορίζεται, ότι η σύμβαση διέπεται από το αγγλικό δίκαιο και αποκλειστικά αρμόδιο δικαστήριο συμφωνήθηκε να είναι το Δικαστήριο της Ευρ. Ένωσης, δηλ. των δανειστών μας. Διευκρινίζεται, ότι η ελληνική κρίση δεν είχε ούτε τα χαρακτηριστικά της αμερικανικής κρίσης με τις φούσκες τύπου Lehman Brothers, ούτε τα χαρακτηριστικά της ιρλανδικής κρίσης, με τις πτωχεύσεις των τραπεζών, η οποία ακολούθησε την ελληνική κρίση. Το σύνολο των ενεργητικών των ιρλανδικών τραπεζών ήταν 10 φορές το ΑΕΠ της Ιρλανδίας, το αντίστοιχο της Ελλάδος 1,5 φορά το ελληνικό ΑΕΠ.

Η ελληνική κρίση έσκασε ουσιαστικά με τις σύγχρονες εκρήξεις δύο οικονομικών βομβών και μιας κοινωνικής βόμβας.

Η πρώτη οικονομική βόμβα ήταν η ολοκλήρωση της αποβιομηχάνισης στην οποία οδηγήθηκε η Ελλάς λόγω ΕΟΚ (τα τελευταία μαζικά κλεισίματα των ελληνικών βιομηχανιών ήταν αυτά του τομέα των ετοιμών ενδυμάτων, εντάσεως εργασίας, που μεταφέρθηκαν στη Βουλγαρία, στην Αλβανία, στην ΠΓΔΜ και στη Ρουμανία και είχαν ούτως ή άλλως ημερομηνία λήξης στην Ελλάδα).

Η δεύτερη ήταν το **αποκορύφωμα μιας υπερκατανάλωσης** πέραν των οικονομικών μας δυνατοτήτων δεδομένου ότι, όπως ελέχθη, μετά το 1950 και κάθε χρόνο μέχρι και το 2010, πέραν αυτών που παράγαμε και καταναλώναμε οι ίδιοι εδώ στην Ελλάδα, εισάγαμε σε αξία τουλάχιστον τρεις φορές περισσότερα από αυτά που εξάγαμε με συνέπεια να έχουμε δανειστεί υπέρμετρα χωρίς να είμαστε παραγωγικοί τόσο, ώστε να μπορούμε να πληρώνουμε χωρίς πρόβλημα τόκους και κεφάλαια στους δανειστές μας.

Όσον αφορά την κατανάλωση υπενθυμίζεται, ότι με την άνοδο του βιοτικού επιπέδου του ελληνικού λαού σημειώθηκε βαθμιαία στροφή προς την ποιοτική κατανάλωση σε όλα τα είδη. Στην ιδιωτική κατανάλωση, οι δαπάνες για τα διαρκή αγαθά (π.χ. για οικιακές συσκευές και αυτοκίνητα) παρουσίασαν σημαντική αύξηση.

Η κοινωνική βόμβα έχει να κάνει με την υποβαθμισμένη ποιότητα της κοινωνίας μας, που οφείλεται κυρίως στο σάπιο πολιτικό κατεστημένο, με τις παρέες της «αρπαχτής», όπως αποδεικνύεται με τις καθημερινές αποκαλύψεις και συλλήψεις, με μεγάλο ποσοστό, κυρίως πλούσιων πολιτών, να φοροδιαφεύγει, με παιδεία όλων των βαθμίδων διαλυμένη, με τις διάφορες συντεχνίες δέσμιες των διεφθαρμένων συνδικαλιστικών τους ηγεσιών, με τη γεωργία εγκαταλελειμμένη, με τα διαθέσιμα κονδύλια από την ΕΕ να μη μπορούν να απορροφηθούν, με τη χώρα να έχει γίνει ξέφραγο αμπέλι και οι ξένοι λαθρομετανάστες να αφαιρούν θέσεις εργασίας από Έλληνες, κυρίως στο εμπόριο και στις λοιπές υπηρεσίες. Αναφέρονται επίσης οι διάφοροι

βολεμένοι, η διαλυμένη δημόσια διοίκηση, αποδεδειγμένα χρηματισμένοι πολιτικοί, που έχουν ομολογήσει ότι πήραν χρήματα χωρίς όμως να βρίσκονται στη φυλακή κ.λ.π. κ.λ.π.

Φθάσαμε με όλα αυτά στο Μάρτιο 2010, όπου στο παρά ένα αποφύγαμε την τυπική πτώχευση, ενώ ήδη το Νοέμβριο 2010 βρισκόμαστε στην αγωνιώδη προσπάθεια να πετύχουμε τις επιδόσεις που μας είχαν προκαθορίσει προκειμένου να λαμβάναμε την τρίτη δόση του δανείου των 110 δισ. €, που προέβλεπε το σχετικό μνημόνιο.

Πώς φθάσαμε όμως σε τέτοια κατάσταση, ώστε να είμαστε σήμερα στην κυριολεξία όμηροι σειράς μνημονίων; Τι έχει γίνει μέχρι σήμερα:

Τα ετήσια δημοσιονομικά ελλείμματα, δηλαδή οι ετήσιες υπερβάσεις των προϋπολογισμών, είχαν αποτέλεσμα να κυκλοφορεί στην ελληνική αγορά περισσότερο χρήμα απ' όσο άντεχε η «εθνική μας τσέπη». Τα ελλείμματα καλύπτονταν με δανεικά από το εξωτερικό που κατέληγαν στους πολίτες, οι οποίοι μέσω της υπερκαταναλωτικής τους συμπεριφοράς συντηρούσαν υπεράριθμα καταστήματα στην ελληνική αγορά. Τα μέτρα που περιόρισαν το έλλειμμα από τα 36,2 δισ. € στα 23,7 δισ. € (από το 2009 στο 2010) αφαίρεσαν χρήμα από την αγορά, δηλ. αφαίρεσαν αγοραστική δύναμη από τους καταναλωτές, οι δαπάνες των οποίων συντηρούσαν επί δεκαετίες αυτά τα υπεράριθμα καταστήματα, πέραν αυτών που ήταν αναγκαία για την κάλυψη των εντός των ορίων των κανονικών (χωρίς τα δανεικά) καταναλωτικών αναγκών των οικογενειακών προϋπολογισμών.

Συνέπεια της μειωμένης αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών ήταν το κλείσιμο όσων καταστημάτων επιβίωναν οριακά, δηλ. αυτών που είχαν πολύ περιορισμένο κέρδος, ενώ αυτοί που είχαν μεγάλα περιθώρια κέρδους δεν έκλεισαν διότι άντεχαν. Όμως, το 2010 είχαμε δημοσιονομικό έλλειμμα 23,7 δισ. €, το 2011 19,9 δισ. € και το 2012 17,4 δισ. €. Αυτό σημαίνει, ότι υπήρχαν ακόμη στην αγορά καταστήματα που ικανοποιούσαν ουσιαστικά μεγαλύτερη καταναλωτική δαπάνη από αυτή που προβλεπόταν από τις υγιείς οικονομικές δυνατότητες των πολιτών. Άρα, λόγω του ακόμη πιο μεγάλου περιορισμού της καταναλωτικής δαπάνης έκλεισαν και άλλα καταστήματα, τα λιγότερο ανταγωνιστικά από όσα είχαν εναπομείνει, με προοπτική να καταλήξουμε (μετά από πρόσθετα κλεισίματα στο άμεσο μέλλον) σε ένα κατώτατο σημείο καταναλωτικής δαπάνης, πολύ χαμηλότερο από το επίπεδο που είχαμε συνηθίσει επί δεκαετίες. Αυτό είναι άγνωστο πότε θα συμβεί, εκτιμάται όμως (και ελπίζεται) ότι θα έχει συμβεί μέχρι το τέλος του 2015.

Έτσι βλέπουμε τον αριθμό των ανέργων να συνεχίζει να αυξάνεται διότι οι απολυόμενοι από τις επιχειρήσεις που κλείνουν ή από αυτές που δεν κλείνουν αλλά έχουν μικρότερο κύκλο εργασιών δεν είναι δυνατόν να διοχετευθούν σε άλλες θέσεις εργασίας, εφόσον τέτοιες δεν υπάρχουν. Θα υπήρχαν, αν γίνονταν επενδύσεις και δημιουργούνταν νέες θέσεις εργασίας. Αυτό σημαίνει ανάπτυξη, που είναι όμως ανύπαρκτη στην Ελλάδα και όσοι χάνουν τη δουλειά τους δεν έχουν πού να πάνε παρά μόνο σπίτι τους ή στο

εξωτερικό ως μετανάστες. Ο ανταγωνισμός για επιβίωση μεταξύ των επιχειρήσεων (με εξαίρεση τους τομείς όπου υπάρχουν συγκεκαλυμμένα καρτέλ) οδηγεί σε πτώση τιμών των προϊόντων, με εκπτώσεις, προσφορές κ. λ. Παρά ταύτα, είχαμε μαζί με την ύφεση (δηλ. τον περιορισμό του κύκλου εργασιών), πληθωρισμό. Αυτό εξηγείται από διάφορους λόγους, όπως οι αυξήσεις των συντελεστών του Φ.Π.Α., από την αύξηση των τιμών ενεργειακών και άλλων πρώτων υλών διεθνώς, με αποτέλεσμα μαζί με τις συνέπειες από φαινόμενα αισχροκέρδειας στην ελληνική αγορά, όλες αυτές οι αυξήσεις να ενσωματώνονται στις τελικές τιμές των προϊόντων και να έχουμε μαζί με την ύφεση πληθωρισμό (σε ετήσια βάση 4,4% τον Φεβρουάριο 2011, 1,5% τον Απρίλιο 2012), ο οποίος συχνά ήταν και εισαγόμενος. Μόλις στο 2013 είχαμε αρνητικό πληθωρισμό που έφθασε στο -1,8% σε ετήσια βάση τον Δεκέμβριο 2013. Σημειώνεται ότι τον Δεκέμβριο 2013 αρνητικό πληθωρισμό είχαν και άλλες χώρες με την οικονομία τους σε ύφεση (Κύπρος -1,3%, Βουλγαρία -0,9%, Λεττονία -0,4%).

Με το ξεπέρασμα της πρώτης φάσης της παγκόσμιας κρίσης είχε αυξηθεί η ρευστότητα, κυρίως στις χώρες της ΕΕ, με την οποία έχουμε μεγάλης αξίας συναλλαγές και αυτό πυροδότησε αυξήσεις σε τιμές προϊόντων που εισάγουμε. Η Γερμανία είχε τον Φεβρουάριο 2011 ετήσιο πληθωρισμό πάνω από 2%, τον Δεκέμβριο 2012 2% και τον Δεκέμβριο 2013 1,2%.

Ενώ εμείς είχαμε συνεχή ύφεση λόγω της ιδιάζουσας παθογένειας της ελληνικής οικονομίας (υπερκατανάλωση, ανεπαρκή φορολογικά έσοδα, μικρές εξαγωγικές επιδόσεις), ο υπόλοιπος κόσμος με λιγότερες εξαιρέσεις, είχε αφήσει πίσω του το πρώτο κύμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και σημείωνε ταχείς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Άρα, οι πιο ισχυρές οικονομικά χώρες, με επιδόσεις καλές, είχαν ανάγκη των διαθέσιμων παγκοσμίως πρώτων υλών προκειμένου να συνέχιζαν να αναπτύσσονται με ταχείς ρυθμούς και να παρέμεναν ανταγωνιστικές με όσον το δυνατόν μεγαλύτερο κομμάτι από την παγκόσμια πίτα.

Εκεί είδαμε πάλι τη Γερμανία να ανταγωνίζεται τις ΗΠΑ, την Κίνα, την Ιαπωνία, τη Βραζιλία, τη Ρωσία, την Ινδία κ. ά. φορώντας το ίδιο νομισματικό «κοστούμι» που φοράει η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ιρλανδία και οι άλλες χώρες της ευρωζώνης. Εξηγείται λοιπόν το έντονο ενδιαφέρον της Γερμανίας, που πήρε την πρωτοβουλία για τη δημιουργία του διαβόητου Συμφώνου Ανταγωνιστικότητας.

Η «Συνθήκη για τη Σταθερότητα, τον Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση» εκφράζει τη γερμανική συνταγή και **καθιερώνει ουσιαστικά νέα δημοσιονομικά κριτήρια και επιβολή κυρώσεων** στις περιπτώσεις που τα κριτήρια δεν θα επιτυγχάνονται. Συγκεκριμένα, οι προϋπολογισμοί των χωρών-μελών πρέπει να είναι ισοσκελισμένοι ή πλεονασματικοί και επιτρέπεται απόκλιση του εκάστοτε διαρθρωτικού ελλείμματος μόνο 0,5% του ΑΕΠ σε τιμές αγοράς. (Διαρθρωτικό έλλειμμα είναι το έλλειμμα που οφείλεται σε διαρθρωτικές

πτυχές και έχει μόνιμη επίδραση στο συνολικό έλλειμμα. Αντίθετα, το κυκλικό έλλειμμα έχει μεταβατικό χαρακτήρα). Για τις χώρες των οποίων το δημόσιο χρέος είναι μικρότερο του 60% του ΑΕΠ η απόκλιση επιτρέπεται να είναι μέχρι 1%. Σε περίπτωση σημαντικών αποκλίσεων από τον μεσοπρόθεσμο στόχο ή την πορεία προσαρμογής σε αυτόν, θα τίθεται αυτομάτως σε λειτουργία διορθωτικός μηχανισμός, ο οποίος περιλαμβάνει υποχρέωση του συγκεκριμένου συμβαλλόμενου μέρους να εφαρμόσει μέτρα για τη διόρθωση των αποκλίσεων εντός ορισμένης προθεσμίας. Οι κανόνες που ισχύουν αποτελούν εθνικό δίκαιο των συμβαλλομένων μερών μέσω διατάξεων δεσμευτικού και μόνιμου χαρακτήρα.

Το «Σύμφωνο Ευρώ +», που συμφωνήθηκε μεταξύ των χωρών-μελών της ευρωζώνης, περιλαμβάνει όρους που αφορούν τη σύνδεση μισθών με παραγωγικότητα, τη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων (σύνδεση ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης με το εκάστοτε προσδόκιμο ζωής), δημοσιονομική πειθαρχία με νομοθετική ρύθμιση, αυξημένη «ελαστικότητα» στην αγορά εργασίας (περισσότερη δουλειά, λιγότερα χρήματα προς όφελος της «ανταγωνιστικότητας»), ενώ επίσης επιδιώκεται από τη Γερμανία να συμφωνηθεί και κοινή βάση φορολόγησης των κερδών των επιχειρήσεων (όχι εναρμόνιση φορολογίας των επιχειρήσεων).

Πρόκειται για μετατροπές στο ευρωπαϊκό κοστούμι, που καταφέρνει να πλησιάζει πιο πολύ στα γερμανικά μέτρα. Πάντως, ένα κοστούμι, το ίδιο για τους 18 (να μη πούμε για τους 28 ή έστω τους 27, αν θεωρήσουμε το Ην. Βασίλειο απολωλός πρόβατο) είναι ακατάλληλο για τους περισσότερους εξ αυτών και είναι θέμα χρόνου πότε θα το πετάξουν και άλλοι, πέραν του Ην. Βασιλείου για να βάλει ο καθένας ένα κοστούμι στα μέτρα του. Ο τότε πρόεδρος του Eurogroup Ζ. Κλ. Γιούνκερ είχε τοποθετηθεί αρνητικά δηλώνοντας, ότι το «Σύμφωνο για το Ευρώ» δεν προσφέρει καμία προστιθέμενη αξία σε σχέση με τα υφιστάμενα εργαλεία υπέρ της δημοσιονομικής πειθαρχίας και είχε συνδέσει ανοικτά το Σύμφωνο με τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις στη Γερμανία, όπου η Μέρκελ αντιμετώπιζε πολλές τοπικές εκλογικές αναμετρήσεις και τη γενική εκλογική αναμέτρηση του φθινοπώρου 2013.

Υπογραμμίζεται η σημαντική ιδιαιτερότητα της Γερμανίας, ότι δηλαδή η ζήτηση των προϊόντων της προέρχεται κατά 70% από το εξωτερικό και μόνο κατά 30 % από την εσωτερική της αγορά, ενώ με όλες τις άλλες χώρες της ΕΕ συμβαίνει, σε γενικές γραμμές, το αντίθετο. Όσον αφορά τις διμερείς εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδος και Γερμανίας, το **2012** η Γερμανία βρισκόταν στη δεύτερη θέση του πίνακα προέλευσης των ελληνικών εισαγωγών και στην τρίτη θέση του πίνακα προορισμού των ελληνικών εξαγωγών, ενώ επί δεκαετίες βρισκόταν στην πρώτη θέση και στους δύο πίνακες. Στο ίδιο έτος η κάλυψη της αξίας των ελληνικών εισαγωγών από τη Γερμανία από την αξία των ελληνικών εξαγωγών στη Γερμανία ήταν **39%**, ενώ στα χρόνια πριν την κρίση ήταν 25%-27%.

Σύμφωνα με τα επίσημα γερμανικά στατιστικά στοιχεία η Ελλάδα βρισκόταν (2012) με 4,7 δισ. € στην 39^η θέση στον πίνακα προορισμού των γερμανικών εξαγωγών καλύπτοντας μόνο το 0,4% της αξίας των συνολικών γερμανικών εξαγωγών και με 1,8 δισ. € στην 47^η θέση του πίνακα προέλευσης των γερμανικών εισαγωγών καλύπτοντας μόνο το 0,2% της συνολικής αξίας των γερμανικών εισαγωγών. Η Γερμανία εμφανίζει στο έτος 2012 εμπορικό πλεόνασμα με 171 χώρες και η Ελλάδα με περίπου 2,9 δισ. € βρίσκεται στην 24^η θέση στον πίνακα με τα μεγαλύτερα εμπορικά πλεονάσματα της Γερμανίας. Από την άλλη μεριά, σύμφωνα με τα επίσημα ελληνικά στατιστικά στοιχεία, το εμπορικό έλλειμμα της Ελλάδος με τη Γερμανία (2012) είναι το δεύτερο μεγαλύτερο που έχει με όλες τις χώρες του κόσμου (το μεγαλύτερο είναι με τη Ρωσία λόγω φυσικού αερίου).

Όσον αφορά τα δημόσια οικονομικά της Ελλάδος είναι γεγονός ότι δεν χώρασαν άλλα σκουπίδια κάτω από το χαλί.

Το κλειδί στην όλη υπόθεση, όσον αφορά τη δημοσιονομική εξυγίανση είναι το θέμα των εσόδων, δηλ. να υπάρχει επαρκής για τα έσοδα του κράτους φορολόγηση ανάλογη με την πραγματική φοροδοτική ικανότητα των πολιτών. Μέχρι και σήμερα αυτό δεν γίνεται.

Σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία της Eurostat το **δημοσιονομικό έλλειμμα** της Ελλάδος, ανά έτος, έχει ως εξής:

		Ελλάς	Ευρωζώνη των 17
2000	3,7%	(5,1 δισ. €)	0,1%
2001	4,5%	(6,5 δισ. €)	1,9%
2002	4,8%	(7,5 δισ. €)	2,6%
2003	5,6%	(9,7 δισ. €)	3,1%
2004	7,5%	(13,9 δισ. €)	2,9%
2005	5,2%	(10,1 δισ. €)	2,5%
2006	5,7%	(12,1 δισ. €)	1,3%
2007	6,5%	(14,5 δισ. €)	0,7%
2008	9,8%	(22,9 δισ. €)	2,1%
2009	15,7%	(36,2 δισ. €)	6,4%
2010	10,7%	(23,7 δισ. €)	6,2%
2011	9,5%	(19,9 δισ. €)	4,2%
2012	9%	(17,4 δισ. €)	3,7%
2013		(5,4 δισ. €)	

Μόνο στην τετραετία 2009-2012 το δημόσιο έλλειμμα ήταν ύψους 97,2 δισ. €.

Υπενθυμίζεται, ότι το σχετικό κριτήριο του Μάαστριχτ, δηλ. το ανώτατο επιτρεπόμενο έλλειμμα εκφρασμένο ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι 3%. Το επικαιροποιημένο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα για την τετραετία 2013-2016 προβλέπει δημοσιονομικό έλλειμμα 4,1% του ΑΕΠ για το 2013, 3,3% για το 2014, 2,1% για το 2015 και 0,8% για το 2016.

Η περαιτέρω μείωση του ελλείμματος στα αμέσως επόμενα έτη θα επιτευχθεί από περικοπές δαπανών και λιγότερο από αύξηση φορολογικών εσόδων. Η αυξημένη περικοπή δαπανών και τα αυξημένα έσοδα προβλέπεται να προέλθουν από τις φορολογικές μεταρρυθμίσεις που έγιναν πρόσφατα με τις καταργήσεις φορολογικών απαλλαγών και φορολογικών κινήτρων, από την εφαρμογή του νέου ενιαίου μισθολογίου στον δημόσιο τομέα, από αυξήσεις τιμολογίων στις ΔΕΚΟ με παράλληλες περικοπές μισθών και επιδομάτων σε αυτές, από καταργήσεις και συγχωνεύσεις φορέων στον δημόσιο τομέα και δυστυχώς από αναθεώρηση προς τα κάτω τόσο του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων όσο και των αμυντικών δαπανών. Οι Τούρκοι, όταν εφήρμοσαν τα πετυχημένα μέτρα λιτότητας την τριετία 2002-2004 (μετά από ετήσια πραγματική πτώση του ΑΕΠ κατά 5,7% το 2001), είχαν εξαιρέσει τις στρατιωτικές δαπάνες.

Εκτός από το δημοσιονομικό έλλειμμα χρειάζεται αντίστοιχο φρένο στο δημόσιο χρέος, η εξέλιξη του οποίου απεικονίζεται ακολούθως.

	Δημόσιο χρέος (σε δις. €)	ΑΕΠ (σε δις. €)	Δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)
2006	224,2	208,6	106,1
2007	238,5	223,2	107,4
2008	261,3	233,2	112,9
2009	299,7	231,1	129,7
2010	329,5	222,2	148,3
2011	355,1	208,5	170,3
2012	303,9	193,7	156,9
2013	317,3/9		171,8/9
.....			
2020			124

Πηγή: Eurostat

Σύμφωνα με στοιχεία του ΔΝΤ στο τέλος του 2011 η Ελλάδα είχε παγκοσμίως το δεύτερο μεγαλύτερο δημόσιο χρέος ως ποσοστό % του ΑΕΠ.

Στην κατάταξη με βάση το κατά κεφαλή δημόσιο χρέος (ΔΝΤ) η Ελλάδα είχε το τέταρτο μεγαλύτερο στον κόσμο (2010).

Χρονοδιάγραμμα Λήξης Χρέους Κεντρικής Διοίκησης
την 30/09/2013 (σε δισ. €) (Ανά έτος ομόλογα και δάνεια)

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1,1	24,9	16,1	7,1	7,5	4,2	8,2
2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
4,4	4,5	6,2	8,5	8,6	7,3	8
2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
8	7,3	6,9	6,9	6,7	9,5	6,8
2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
9,5	9,3	9,3	14,4	13,6	18,2	10
2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047
7,3	7,7	10,1	6,2	8,1	4,8	5,9
2048	2057					
2,5	1,1					

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΟΙ ΤΙΤΛΟΙ
(ΣΕ ΔΙΣ. €)

2013	2014
1,1	4,5

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

Σε αυτά τα χρέη που πρέπει να εξυπηρετήσουμε ετησίως έχουμε δυστυχώς να προσθέτουμε τα νέα ετήσια δημοσιονομικά ελλείμματα που καλύπτονται βέβαια με νέο δανεισμό. Γι' αυτό έχει τόση σημασία να μην υπάρχουν νέα δημοσιονομικά ελλείμματα.

Τί μας απασχολεί τώρα όσον αφορά το δημόσιο χρέος; Το ύψος του και οι δυνατότητες αποπληρωμής του.

Η επιτευχθείσα επιμήκυνση της αποπληρωμής των δανείων των 110 δισ. € θα έπρεπε να αξιοποιηθεί, ώστε να έμεναν κάποια χρήματα (αντί να πηγαίνουν όλα στην αποπληρωμή του χρέους) διαθέσιμα για επενδύσεις, που θα δημιουργούσαν θέσεις εργασίας και θα έφερναν ανάπτυξη. Είναι ενδεικτικό, ότι στη διετία 2014-2015 θα έπρεπε να αναχρηματοδοτηθεί γύρω στο 50% του δημόσιου χρέους μας (81 δισ. € το 2014 και 73 δισ. € το 2015) αν δεν μεσολαβούσε το κούρεμα, το νέο δάνειο, η περίοδος χάριτος, η νέα επιμήκυνση και οι μειώσεις των επιτοκίων.

Είναι θετικό το ότι μειώθηκαν κατά μια μονάδα τα επιτόκια με τα οποία δανειστήκαμε τα 110 δισ. €. Τα επιτόκια αυτά, αν και υψηλά, ήταν γύρω στη μια μονάδα χαμηλότερα αυτών με τα οποία δανείστηκε μετά την Ελλάδα η Ιρλανδία 85 δισ. € από το ΔΝΤ και την ΕΕ και τα οποία δεν μειώθηκαν λόγω της επιμονής της Ιρλανδίας να μην αυξήσει τον συντελεστή φορολόγησης των κερδών των επιχειρήσεων (12,5%). Την «τιμωρία» την επέβαλε η Γερμανία που επιδιώκει εδώ και χρόνια την αύξηση των φορολογικών συντελεστών των χωρών που διατηρούν χαμηλούς συντελεστές για τα κέρδη των επιχειρήσεων (Κύπρος 10%, Βουλγαρία 10%, Ιρλανδία 12,5%). Ενδέχεται και άλλες χώρες-μέλη να θεωρήσουν ελκυστικούς τους χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές

των κερδών των επιχειρήσεων. Επιθυμεί συνεπώς η Γερμανία να φέρει στα μέτρα της και το θέμα αυτό επιδιώκοντας τη θέσπιση ελαχίστου φορολογικού συντελεστή (20%), ώστε να καλύψει τα νώτα της.

Η δυνατότητα του ESM να αγοράζει ομόλογα από τη δευτερογενή αγορά είναι επίσης μια σημαντική ανακούφιση στην πολύπτυχη προσπάθεια που καταβάλλουμε ως χώρα.

Το δημοσιονομικό σύμφωνο προβλέπεται να ωφελήσει κυρίως τη Γερμανία, που πρωταγωνιστεί εξαγωγικά στις διεθνείς αγορές και καλύπτει, όπως αναφέρθηκε, με τα προϊόντα της κατά 70% την εξωτερική ζήτηση σε αντίθεση με τις άλλες χώρες-μέλη της ΕΕ, τα προϊόντα των οποίων καλύπτουν πρωτίστως ανάγκες των εσωτερικών τους αγορών, που βέβαια αναμένεται να θιγούν από τις προβλεπόμενες περιοριστικές εθνικές δημοσιονομικές πολιτικές των κυβερνήσεων τους προκειμένου να μην υπάρξει υπέρβαση του διά νόμου προσδιορισμένου ορίου του δημοσιονομικού ελλείμματος. Αντίστοιχος στόχος της Γερμανίας συμφωνήθηκε, ώστε να μπαίνει φρένο στο χρέος των κρατών της ευρωζώνης και με υποχρέωση να μειώνει το πλεόν του 60% του ΑΕΠ χρέος της κατά 1/20 ετησίως επί είκοσι έτη, ώστε να πέσει στο τέλος της εικοσαετίας στο 60%.

Τον Μάρτιο 2011 συμφωνήθηκε ένα αυστηρό πλαίσιο για την «οικονομική διακυβέρνηση». Τα μέτρα προβλέπουν κυρώσεις για τα δημοσιονομικά απείθαρχα κράτη, π.χ. για τα **υψηλά ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών, τα δημοσιονομικά ελλείμματα και τα χρέη**. Εφεξής οι προϋπολογισμοί των χωρών της ευρωζώνης θα πρέπει να έχουν το πράσινο φως από τις Βρυξέλλες και λόγο θα έχουν επίσης και τα άλλα κράτη-μέλη, των οποίων οι οικονομίες ενδεχομένως να θίγονται από τη δημοσιονομική πολιτική μιας χώρας-μέλους. Τα πρόστιμα που θα επιβάλλονται θα διοχετεύονται στον μηχανισμό σταθερότητας. Πρόκειται για ένα μόρφωμα καπιταλιστικού κομμουνισμού σε εξέλιξη. Η σοβιετική Μόσχα αρχίζει να μοιάζει με καρικατούρα μπροστά στο συγκεντρωτικό θηρίο των Βρυξελλών.

Σε αντίθεση με ότι προβλεπόταν στον μηχανισμό διάσωσης EFSF, στο νέο μηχανισμό ESM προβλέπεται η συμμετοχή ιδιωτών επενδυτών στο κόστος διάσωσης. Αυτό προβλέπεται να συμβαίνει στη χειρίστη των περιπτώσεων, κατά την οποία μια χώρα θα βρίσκεται προ της πτώχευσης. Τότε η χώρα με τους πιστωτές θα συμφωνούν ένα σχέδιο αναδιάρθρωσης των χρεών. Για διευκόλυνση αυτής της διαδικασίας οι νέες πιστώσεις θα περιλαμβάνουν μια ρήτρα αναδιάρθρωσης των χρεών και οι πιστωτές θα έχουν έτσι τη δυνατότητα, με πλειοψηφία, να αλλάζουν τους όρους αποπληρωμής των δανείων, δηλ. θα μπορούν ενδεχομένως να αποφασίζουν ένα μορατόριουμ πληρωμών, μία επιμήκυνση αποπληρωμής χρέους, μείωση επιτοκίων, ακόμη και «κούρεμα».

Πρόσθετα θα υπάρχουν και αυστηρά τεστ αντοχής για τις τράπεζες.

Μπορούμε τελικά να ξεπληρώσουμε το χρέος και να εξασφαλίσουμε ικανοποιητικό ρυθμό ανάπτυξης για τα επόμενα χρόνια;

Φάνηκε καθαρά, ότι δεν ήταν μόνο θέμα αντοχής, που εξαρτιόταν και από το λεγόμενο «λίπος» της ελληνικής οικονομίας, αλλά η υπόθεση αφορούσε το συμφέρον των δανειστών μας, το οποίο διασφαλίστηκε με ένα ήπιο κούρεμα του χρέους μας, αποφεύγοντας την πτώχευση, που θα σήμαινε στάση πληρωμών.

Παρά τις συνεχείς συσκέψεις κορυφής και τα ποικίλα «γιατροσόφια» που προτάθηκαν και εφαρμόστηκαν στους ασθενείς του συστήματος, η κρίση προχώρησε με ρυθμό πιο ισοπεδωτικό από αυτόν που επιθυμούν να εμφανίσουν προς τα έξω οι ηγεσίες των κρατών της ευρωζώνης. Τα κριτήρια του Μάαστριχτ έχουν στην ουσία καταργηθεί δεδομένου ότι δύο από τα βασικότερα εξ αυτών (δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ όχι μεγαλύτερο του 3% και δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ όχι μεγαλύτερο του 60%) δεν είναι δυνατόν να τηρηθούν από πολλές χώρες-μέλη και όχι μόνο από τις μεσογειακές. Πρόσθετα, η εκτίναξη, σε όχι λίγες χώρες της ευρωζώνης, της ανεργίας σε πρωτοφανή ύψη, σε συνδυασμό με την έλλειψη ρευστότητας, που δεν επιτρέπει την προσέλκυση σε επιθυμητό βαθμό επενδύσεων, έχει ως συνέπεια τη μη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η παραδοχή του ΔΝΤ ότι στην επιχείρηση «διάσωσης» της ελληνικής οικονομίας με τα εξαιρετικά σφικτά δημοσιονομικά μέτρα δεν εκτιμήθηκαν σωστά οι συνέπειες στην ύφεση δημιουργεί νέα δεδομένα, παρά το γεγονός ότι το «λάθος» των τεχνοκρατών το φόρτωσαν στον δημοσιονομικό πολλαπλασιαστή, δηλ. στο εργαλείο τους και όχι στον «μάστορα» που χρησιμοποίησε το εργαλείο. Ο δημοσιονομικός πολλαπλασιαστής είχε υπολογιστεί με 0,5%, δηλ. για περικοπές δημοσίων δαπανών 1 δισ. € είχε υπολογιστεί ότι το ΑΕΠ θα μειωνόταν κατά 500 εκ. €. Λόγω όμως των χαρακτηριστικών της ιδιάζουσας παθογένειας της ελληνικής οικονομίας που προαναφέρθηκαν, **υπερκατανάλωση, ανεπαρκή φορολογικά έσοδα, μικρές εξαγωγικές επιδόσεις**, η τιμή του δημοσιονομικού πολλαπλασιαστή ήταν γύρω στο 1,8 με συνέπεια η περικοπή δημοσίων δαπανών ύψους 1 δισ. € να επιφέρει μείωση του ΑΕΠ ύψους 1,8 δισ. €.

Δημοσιονομικά ελλείμματα/πλεονάσματα

	2011	2012
Αυστρία	-2,5%	-2,5%
Βέλγιο	-3,7%	-4%
Γαλλία	-5,3%	-4,8%
Γερμανία	-0,8%	0,1%
Ελλάς	-9,5%	-9%
Εσθονία	+1,1%	-0,2%
Ιρλανδία	-13,1%	-8,2%
Ισπανία	-9,6%	-10,6%
Ιταλία	-3,8%	-3%
Κάτω Χώρες	-4,3%	-4,1%
Κύπρος	-6,3%	-6,4%
Λουξεμβούργο	0,1%	-0,6%
Μάλτα	-2,8%	-3,3%
Πορτογαλία	-4,3%	-6,4%
Σλοβακία	-5,1%	-4,5%
Σλοβενία	-6,3%	-3,8%
Φινλανδία	-0,7%	-1,8%
Ευρωζώνη (17 χώρες)	-4,2%	-3,7%
ΕΕ (28)	-4,4%	-3,9%

Δημόσιο χρέος ως % του ΑΕΠ

	2011	2012	2013/9
Αυστρία	72,8	74	77,1
Βέλγιο	98	99,8	103,7
Βουλγαρία	16,3	18,5	17,3
Γαλλία	85,8	90,2	92,7
Γερμανία	80	81	78,4
Δανία	46,4	45,4	46,3
Ελλάς	170,3	156,9	171,8
Εσθονία	6,1	9,8	10
Ην. Βασίλειο	84,3	88,7	89,1
Ιρλανδία	104,1	117,4	124,8
Ισπανία	70,5	86	93,4
Ιταλία	120,7	127	132,9
Κάτω Χώρες	65,7	71,3	73,6
Κροατία	51,6	55,5	61,7
Κύπρος	71,5	86,6	109,6
Λεττονία	41,9	40,6	38
Λιθουανία	38,3	40,5	39,6
Λουξεμβούργο	18,7	21,7	27,7
Μάλτα	69,5	71,3	76,6
Ουγγαρία	82,1	79,8	80,2
Πολωνία	56,2	55,6	58
Πορτογαλία	108,2	124,1	128,7
Ρουμανία	34,7	37,9	38,9
Σλοβακία	43,4	52,4	57,2
Σλοβενία	47,1	54,4	62,6
Σουηδία	38,6	38,2	40,7
Τσεχία	41,4	46,2	46
Φινλανδία	49,2	53,6	54,8
Ευρωζώνη	87,3	90,6	92,6
ΕΕ (28 χώρες)	82,3	85,1	86,8

	Ανεργία %	
	2011	2012
Αυστρία	4,2	4,3
Βέλγιο	7,2	7,6
Βουλγαρία	11,3	12,3
Γαλλία	9,6	10,2
Γερμανία	5,9	5,5
Δανία	7,6	7,5
Ελλάς	17,7	24,3
Εσθονία	12,5	10,2
Ην. Βασίλειο	8	7,9
Ιρλανδία	14,7	14,7
Ισπανία	21,7	25
Ιταλία	8,4	10,7
Κάτω Χώρες	4,4	5,3
Κύπρος	7,9	11,9
Λεττονία	16,2	14,9
Λιθουανία	15,3	13,3
Λουξεμβούργο	4,8	5,1
Μάλτα	6,5	6,4
Ουγγαρία	10,9	10,9
Πολωνία	9,7	10,1
Πορτογαλία	12,9	15,9
Ρουμανία	7,4	7
Σλοβακία	13,6	14
Σλοβενία	8,2	8,9
Σουηδία	7,5	7,8
Τσεχία	6,7	7,5
Φινλανδία	7,8	8
ΕΕ (27 χώρες)	9,7	10,5
Ευρωζώνη (17 χώρες)	10,2%	11,4

Εξέλιξη των Ακαθ. Εγχ. Προϊόντων των κρατών της ΕΕ

	2009	2010	2011	2012	2013*
ΕΕ (28)	-4,5	2	1,7	-0,4	0,4
Ευρωζώνη (17)	-4,4	2	1,6	-0,7	0,4
Αυστρία	-3,8	1,8	2,8	0,9	0,6
Βέλγιο	-2,8	2,3	1,8	-0,1	0
Βουλγαρία	-5,5	0,4	1,8	0,8	0,9
Γαλλία	-3,1	1,7	2	0	-0,1
Γερμανία	-5,1	4	3,3	0,7	0,4
Δανία	-5,7	1,6	1,1	-0,4	0,7
ΕΛΛΑΣ	-3,1	-4,9	-7,1	-6,4	-4,2
Εσθονία	-14,1	2,6	9,6	3,9	3
Ην. Βασίλειο	-5,2	1,7	1,1	0,1	0,6
Ιρλανδία	-6,4	-1,1	2,2	0,2	1,1
Ισπανία	-3,8	-0,2	0,1	-1,6	-1,5
Ιταλία	-5,5	1,7	0,5	-2,5	-1,3
Κάτω Χώρες	-3,7	1,5	0,9	-1,2	-0,8
Κροατία	-6,9	-2,3	0	-2	-1
ΚΥΠΡΟΣ	-1,9	1,3	0,4	-2,4	-8,7
Λεττονία	-17,7	-1,3	5,3	5	3,8
Λιθουανία	-14,8	1,6	6	3,7	3,1
Λουξεμβούργο	-5,6	3,1	1,9	-0,2	0,8
Μάλτα	-2,8	4	1,6	0,8	1,4
Ουγγαρία	-6,8	1,1	1,6	-1,7	0,2
Πολωνία	1,6	3,9	4,5	1,9	1,1
Πορτογαλία	-2,9	1,9	-1,3	-3,2	-2,3
Ρουμανία	-6,6	-1,1	2,2	0,7	1,6
Σλοβακία	-4,9	4,4	3	1,8	1
Σλοβενία	-7,9	1,3	0,7	-2,5	-2
Σουηδία	-5	6,6	2,9	1	1,5
Τσεχία	-4,5	2,5	1,8	-1	-0,4
Φινλανδία	-8,5	3,4	2,7	-0,8	0,3

*Προβλέψεις

Στην πενήνταετή και πλέον ιστορία της ευρωπαϊκής συμβίωσης των κρατών-μελών ανέκυψαν συχνά προβλήματα, αρκετά των οποίων υπήρξαν σύνθετα και ως εκ τούτου δυσεπίλυτα. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο οι εταίροι κατέληγαν σε συμβιβασμούς βοηθώντας ενίοτε και κάποιου από μηχανής θεού. Με την υιοθέτηση όμως του κοινού νομίσματος η συμβίωση έγινε πολύπλοκη και εξαιρετικά δύσκολη διότι απαιτούνται οι ίδιες επιδόσεις από πολλές σε αριθμό και διαφορετικές σε ποιότητα και αποδόσεις οικονομίες. Είναι σαν να τραβούν μια άμαξα 28 άλογα, μερικά των οποίων είναι

καθαρόαιμα αραβικά, άλλα μετρίων ικανοτήτων και κάποια εξαιρετικά αδύναμα. Είναι κατανοητό, ότι σε μια τέτοια περίπτωση κινδυνεύει και η γαλήνη μεταξύ των αλόγων και η ίδια η άμαξα.

Υποτίθεται, ότι το νόμισμα μιας χώρας είναι ο καθρέφτης της οικονομίας της. Στην περίπτωση της ΕΕ των 28 χωρών έχουμε συμβίωση σε κοινόβιο και των 28, αλλά οικονομικό συνεταιρισμό στον οποίο συμμετέχουν μόνο οι 18 από τις 28 χώρες, με άνισα μερίδια μεταξύ αυτών και με διαφορετικές δυνατότητες ουσιαστικής συμβολής του κάθε συμμετέχοντα στον συνεταιρισμό.

Είναι κοινώς αποδεκτό, ότι η ελληνική οικονομία παρουσιάζει συνδυασμό βασικών λειτουργικών ανεπαρκειών, που την κατατάσσουν σε πολύ μειονεκτική θέση σε σύγκριση με τις περισσότερες από τις υπόλοιπες 17 οικονομίες των χωρών-μελών της ευρωζώνης.

Σε σύγκριση με την πρότερη κατάσταση, δηλ. με την Ελλάδα να έχει εθνικό νόμισμα τη δραχμή και τεράστιο δημόσιο χρέος σε ξένο συνάλλαγμα, η συμμετοχή της Ελλάδος στην ευρωζώνη κρίνεται επωφελής για την ελληνική οικονομία. Πρώτα υπήρχε παραγωγή σε δραχμές και χρέη σε συνάλλαγμα με συνέπεια να αυξάνει το εξωτερικό δημόσιο χρέος κάθε μέρα εξ αιτίας αλλαγών των συναλλαγματικών ισοτιμιών, που είχαν οδηγήσει τη δραχμή σε υποτιμήσεις και σε διαρκείς διολισθήσεις έναντι των ισχυρών νομισμάτων, στα οποία βέβαια η Ελλάς είχε δανειστεί. Με άλλα λόγια, κάθε μέρα που ανέτελλε ο ήλιος το ελληνικό εξωτερικό χρέος εκφρασμένο σε δραχμές ήταν αυξημένο σε σχέση με την προηγούμενη μέρα χωρίς η Ελλάς να είχε δανειστεί πρόσθετα ποσά. Τώρα υπάρχει παραγωγή σε ευρώ και το χρέος είναι σε ευρώ και μπορεί λογικά να αναμένει κάποιος, ότι το χρέος μπορεί να πληρωθεί με λίγη καλή προσπάθεια, εφόσον η διαχείριση των οικονομικών στη χώρα γίνεται με ορθολογικό τρόπο, συνετά και χωρίς σπατάλες και κλοπές.

Επίσης, παρά το γεγονός ότι το ευρώ κρίνεται ως ένα υπερτιμημένο νόμισμα για τα δεδομένα της ελληνικής οικονομίας, από μία άλλη άποψη η Ελλάς έχει ένα πρόσθετο όφελος έχοντας ως επίσημο νόμισμα το ακριβό ευρώ και όχι τη φθηνή δραχμή. Εφόσον η Ελλάς, κακώς, πραγματοποιούσε ετήσιες εισαγωγές τρεις έως τέσσερις φορές μεγαλύτερης αξίας αυτής των ελληνικών εξαγωγών (μέχρι πριν δύο χρόνια), πλήρωνε για τις εν λόγω εισαγωγές μικρότερο τίμημα σε σχέση με αυτό που θα πλήρωνε αν είχε ένα αδύναμο εθνικό νόμισμα. Από την άλλη μεριά το ισχυρό και υπερτιμημένο ευρώ αποτελούσε εμπόδιο στις εξαγωγικές προσπάθειες της Ελλάδος, αλλά λόγω της μικρής αξίας των ελληνικών εξαγωγών το τελικό αποτέλεσμα ήταν ευνοϊκό για το ελληνικό εμπορικό ισοζύγιο σε σχέση με το ισοζύγιο που θα διαμορφωνόταν αν αντί του ευρώ υπήρχε ένα μη ισχυρό εθνικό νόμισμα όπως ήταν η δραχμή μέχρι την αντικατάστασή της.

Όμως από μια πιο ουσιαστική άποψη και σε πιο μακροχρόνια θεώρηση το ισχυρό ευρώ που δεν αντανakλούσε μια εύρωστη οικονομία, αλλά ήταν το νόμισμα μιας ασθενικής ελληνικής οικονομίας, «φούσκωσε» τις τιμές των

προϊόντων και τους μισθούς, που όμως δεν ανταποκρίνονταν σε αξία στο ισχυρό ευρώ. Οι εν λόγω ανατιμήσεις των προϊόντων και οι αυξήσεις των μισθών μετά την αλλαγή του νομίσματος (από τη δραχμή στο ευρώ) δεν ανταποκρίνονταν ούτε στην πραγματική αξία των προϊόντων, ούτε στην παραγωγικότητα της εργασίας με αποτέλεσμα να ζητηθεί να γίνουν επώδυνες διορθώσεις, που γύρισαν τους οικονομικούς δείκτες κάποια χρόνια πίσω και αυτό βέβαια μετά από έναν μακράς διάρκειας εκτροχιασμό δεν ήταν δυνατόν να γίνει αποδεκτό χωρίς κραυγές, πόσο μάλλον όταν έγιναν λάθη επί λαθών και πλήθος αδικιών και τα σπασμένα των περασμένων ετών δεν κατανεμήθηκαν δίκαια, αλλά πληρώθηκαν δυσανάλογα από μερίδα των πολιτών και μάλιστα από αυτούς που είχαν επωφεληθεί λιγότερο από το οικονομικό παραστράτημα της χώρας. Αν τα βάρη είχαν επιμεριστεί δίκαια το φορτίο για τον καθένα θα ήταν υποφερτό και η οικονομία δεν θα είχε οδηγηθεί σε τέτοιου βαθμού ύφεση επί τόσα χρόνια. Δυστυχώς, τη διαχείριση την πραγματοποίησε μια πολιτική ηγεσία κατωτάτης στάθμης, ανεύθυνη, ανίκανη και διεφθαρμένη, που εκτός από την οικονομική καταστροφή στην οποία οδήγησε τη χώρα δυσφήμησε πολλαπλώς το όνομα της Ελλάδος στο εξωτερικό υποβαθμίζοντας το κύρος της.

Εύλογα λοιπόν τέθηκε το ερώτημα: Πρέπει η Ελλάς να κρατηθεί στην ευρωζώνη και γιατί; Η απάντηση μέχρι κάποια χρονική στιγμή μπορούσε να δοθεί γρήγορα και ήταν θετική. Από ένα σημείο και μετά όμως με δεδομένη την αντιμετώπιση του θέματος από πλευράς των «εταίρων» μας δικαιολογείται να υφίσταται ένας έντονος σκεπτικισμός. Όμως οι εξελίξεις αποκάλυψαν, ότι υφίσταται γενικότερα πρόβλημα ευρωζώνης και η κρίση που επεκτάθηκε ταχύτατα στην Πορτογαλία, στην Ισπανία, στην Ιταλία και στην Κύπρο έχει κάνει ήδη ζημιά που δεν διορθώνεται με τους πρόχειρους μηχανισμούς που στήθηκαν με καθυστερήσεις. Ο ασθενής έπαψε να είναι μόνο η Ελλάς. Εκτός των άλλων πασχόντων από «μεσογειακή αναιμία» η ευρωζώνη η ίδια ασθενεί πλέον βαριά και υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι οι πιθανότητες αποκατάστασης της υγείας της λιγοστεύουν όσο κυλάει ο χρόνος. Άρα το ερώτημα αν θα βγει η Ελλάς από το ευρώ ή όχι έχει περιορισμένη σημασία μπροστά στον κίνδυνο που διατρέχει η ίδια η ευρωζώνη και κατ' επέκταση η ίδια η Ευρ. Ένωση.

Θεωρείται βέβαιο ότι η ευρωζώνη ως νομισματικός μηχανισμός δεν μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί ικανοποιώντας συγχρόνως ανόμοιους και μη συμβατούς μεταξύ τους οικονομικούς οργανισμούς. Οι πρόχειρες πρόσφατες διορθωτικές κινήσεις έδωσαν απλά μια παράταση στην προβληματική ύπαρξή της προσφέροντας κατά κάποιο τρόπο τον χρόνο στους ευρισκόμενους εντός του υπό κατάρρευση οικοδομήματος να το εγκαταλείψουν χωρίς πανικό και να αποφύγουν έτσι τα χειρότερα. Όπως πολύ εύστοχα έχει διατυπωθεί, το Ενιαίο Ευρωπαϊκό Νόμισμα αποδείχθηκε Ενιαίο Ευρωπαϊκό Νόμιζα και το μεγαλύτερο πρόβλημα της Ευρώπης είναι σήμερα το ευρώ.

Οι λύσεις που προβάλλουν ως πιο πιθανές να επιβληθούν είναι είτε διάλυση της ευρωζώνης (α), είτε επιμήκυνση του βίου της με ριζικές αλλαγές στη λειτουργία της (β), είτε κάποια μορφή διάσπασής της (γ). Η όποια λύση επιβληθεί θα έχει τις αντίστοιχες πιθανές συνέπειες στο σύνολο της ΕΕ, ήτοι διάλυση (αα), επιβίωση μέχρι νεωτέρας με μετατροπές (ββ), διάσπαση (γγ).

Οι πιο πάνω εκδοχές έχουν αναλυθεί σε ειδικό εκτενές άρθρο μου με τίτλο «Προς εθνικές λύσεις» και με ημερομηνία 18.3.2013. (Έχει αναρτηθεί στον ιστότοπο του ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ.).

Τώρα εστιάζουμε, αφενός στο καθαρά ελληνικό πρόβλημα, που κακώς συμπυκνείται στο δίλημμα ευρώ ή δραχμή, αφετέρου στην αντιμετώπιση της ευρωασθένειας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, που ενδέχεται να οδηγήσει σε πρωτοβουλίες που να καλύπτουν και το ελληνικό πρόβλημα.

Το ελληνικό πρόβλημα είναι πιο καυτό διότι χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Η συνεχιζόμενη ύφεση καταστρέφει ό,τι έχει απομείνει όρθιο και αυτό που λείπει κυρίως για να σταματήσει ο κατήφορος είναι το ίδιο το χρήμα, δηλαδή δεν υπάρχει η ρευστότητα που είναι αναγκαία για να λειτουργήσει ομαλά και χωρίς περαιτέρω απώλειες η οικονομία. Η διαμάχη που έχει διχάσει τους ανησυχούντες (άτομα, κοινωνικές ομάδες και πολιτικά κόμματα) έχει καταλήξει, ότι το νόμισμα είναι το κλειδί της λύσης. Οι μεν θεωρούν, ότι εκτός ευρωζώνης η Ελλάδα θα χαθεί σαν καλαμιά στον κάμπο μέσα στη σημερινή οικονομική αβεβαιότητα με τις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης και οι δε θεωρούν, ότι το ευρώ μας βύθισε στην οικονομική καταστροφή και επιθυμούν επιστροφή στο εθνικό μας νόμισμα, ώστε να μπορούμε να διαχειριζόμαστε μόνοι μας τα του οίκου μας σύμφωνα με τις δικές μας οικονομικές ανάγκες. Η επιστροφή στο εθνικό μας νόμισμα συχνά συνδέεται με άμεση έξοδο της Ελλάδος και από την ΕΕ, ενώ **ελάχιστα αναφέρεται ο κίνδυνος το σημερινό πολύ υψηλό ελληνικό χρέος (δημόσιο και ιδιωτικό) να εκτιναχθεί αμέσως σε πολύ μεγαλύτερο ύψος μόλις υιοθετηθεί ένα νέο εθνικό νόμισμα υποτιμημένο έναντι του ευρώ.** Αν υποτιμήσουμε ένα νέο νόμισμά μας π.χ. κατά 50% έναντι του ευρώ για να γίνουμε όπως λέγεται πιο ανταγωνιστικοί (σε ποία προϊόντα άραγε;) θα έχει αυτομάτως διπλασιαστεί το χρέος μας, το οποίο είναι κατά 98% σε ευρώ.

Η Ελλάδα έχει δυστυχώς ανταγωνιστικές αδυναμίες και παρά την επιθυμία της δεν τα καταφέρνει να προσελκύσει ξένες επενδύσεις. Όμως, οι ίδιες ανταγωνιστικές μας αδυναμίες είναι αυτές που επιβάλλουν να κάνουμε χρήση της προστασίας που παρέχει ένα τόσο ισχυρό, παγκοσμίως, νόμισμα όπως είναι το ευρώ. Το ιδανικό θα ήταν να μέναμε στο ευρώ με δυνατότητα, κατ' εξαίρεση και για βραχυχρόνια περίοδο, να πάρουμε δικά μας εθνικά μέτρα αυτοπροστασίας, με δασμολογική προστασία και άλλα μέτρα που θα βοηθούσαν να αναρρώσει η ελληνική οικονομία. Ο σκύλος χορτάτος και η πίτα αφάγωτη.

Το πιο αποτελεσματικό όμως μέτρο που θα μπορούσε άμεσα να επιτρέψει στην ελληνική οικονομία να σταθεί στα πόδια της και δεν είναι

εκτός πραγματικότητας είναι η κυκλοφορία στην Ελλάδα παράλληλα με το ευρώ ενός δεύτερου νομίσματος, εθνικού, που θα είναι υποχρεωτικά ανταλλάξιμο εντός της χώρας, δηλαδή θα υποχρεούται ο καθένας που ζει και συναλλάσσεται εντός της Ελλάδος να το αποδέχεται. Είναι σημαντικό η ισοτιμία του εν λόγω προσωρινού νομίσματος προς το ευρώ να είναι 1:1 (γι' αυτό διευκολύνει μια ενδεχόμενη ονομασία ευρώδραχμή), άλλως υπάρχει κίνδυνος το εν λόγω νόμισμα να αποτελέσει τον πρόδρομο ενός υποτιμημένου νομίσματος, που θα μπορούσε να αντικαταστήσει οριστικά το ευρώ με απρόβλεπτες δυσμενείς συνέπειες αμέσως μετά την αντικατάστασή του. Η ποσότητα κυκλοφορίας της ευρώδραχμής θα πρέπει να καλύπτει το κενό που υπάρχει στην αγορά και πιο συγκεκριμένα θα πρέπει να καλύψει αναπτυξιακές ανάγκες με χρηματοδότηση παραγωγικών βιομηχανικών επενδύσεων, που θα δημιουργήσουν θέσεις εργασίας και θα καταπολεμήσουν αποτελεσματικά την υφιστάμενη ανεργία και θα ανακόψουν και τη μεταναστευτική ροή Ελλήνων προς το εξωτερικό. Η Ελλάς στην πολύ ανηφορική της πορεία και ήδη εξαντλημένη έχει ανάγκη από ένα μπαστούνι για να τη βοηθήσει να φθάσει στο ίσωμα. Αντί οι αρμόδιοι να ακολουθούν τις καταστρεπτικές οδηγίες, συστάσεις και εντολές των αποδεδειγμένα ακατάλληλων τεχνοκρατών, οφείλει η κυβέρνηση να πείσει τους εταίρους της για την αναγκαιότητα εφαρμογής της εν λόγω νομισματικής ρύθμισης για περιορισμένη χρονική περίοδο, στο πέρας της οποίας θα αποσυρθούν **σταδιακά** οι ευρώδραχμές και θα κυκλοφορεί στην Ελλάδα και πάλι μόνο το ευρώ.

Ως δεύτερη καλύτερη λύση προβάλλει κάτι μεταξύ σημερινού ευρώ και δραχμής, σε μόνιμη βάση. Αυτό τον ρόλο θα μπορούσε να παίξει ένα νοτιοευρωπαϊκό ευρώ, λιγότερο εύρωστο του υφιστάμενου ευρώ, αλλά επαρκώς εύρωστο για να προστατεύσει συλλογικά τους αδύναμους κρίκους της ΕΕ, δηλ. θα κάλυπτε τις Ιταλία, Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία και Κύπρο με πρώτες πρόσθετες υποψήφιες χώρες τις Σλοβενία, Κροατία, Μάλτα και αργότερα τις Ουγγαρία, Ρουμανία και Βουλγαρία. Αυτές είναι 11 από τις 28 χώρες-μέλη της ΕΕ και ο αριθμός τους σίγουρα μπορεί να αυξηθεί αν δούμε το πρόβλημα ως πρόβλημα της περιφέρειας. Μια τέτοια επιλογή μπορεί να γίνει προκειμένου να μην καταρρεύσει το όλο οικοδόμημα της ΕΕ.

Τόσο για ένα νόμισμα τύπου ευρώδραχμής όσο και για ένα ευρώ του Νότου της Ευρώπης έχουν γίνει ήδη συζητήσεις και αρκετά γνωστά ονόματα μεγάλων ξένων οικονομολόγων έχουν λάβει μέρος σε αυτές.

Ένα δικό μου άρθρο με τίτλο «Υπάρχει τρίτη λύση εντός της ευρωζώνης» για το παράλληλο νόμισμα με το όνομα ευρώδραχμή κυκλοφόρησε στο διαδίκτυο από τις 19 Μαΐου 2012.

Στις 21 Μαΐου 2012 ο πρώην επικεφαλής οικονομολόγος της Deutsche Bank Th. Mayer πρότεινε ένα παράλληλο νόμισμα για την Ελλάδα, το Geuro, προκειμένου να εξυπηρετείται το εξωτερικό της χρέος και οι ανάγκες των τραπεζών, όχι όμως οι πρωτογενείς της δαπάνες.

Επρόκειτο για μια άθλια πρόταση (βασισμένη στο γεγονός ότι η Ελλάς δεν

ήθελε να εγκαταλείψει το ευρώ) για ένα υποτιμημένο κατά 50% νόμισμα προς κάλυψη των βασικών εισαγωγικών αναγκών της ελλειμματικής Ελλάδος με αιτιολόγηση-άλλοθι, ότι με την υποτίμηση θα κέρδιζε η χώρα σε ανταγωνιστικότητα...Το σχέδιο προέβλεπε συγχρόνως την πλήρη ανάληψη των ελληνικών τραπεζών από ευρωπαϊκές τράπεζες...για να μην ξέμεναν από κεφάλαια! Κανονικό ρεσάλτο!

Όμως, ο B. Lietaer, Βέλγος ειδικός στα νομισματικά συστήματα, τον οποίο το περιοδικό Business Week τον αναγνώρισε το 1990 ως τον «κορυφαίο διαπραγματευτή συναλλάγματος» στον κόσμο και συγγραφέας 18 βιβλίων μεταξύ των οποίων και «Το μέλλον του χρήματος» (1999), σε συνέντευξή του τον Φεβρουάριο 2013 στο Capital είπε, ότι **η Ελλάς έχει ανάγκη ένα παράλληλο νόμισμα για τις συναλλαγές εντός των συνόρων της προκειμένου η οικονομία της να μπορέσει να αντιμετωπίσει καλύτερα την κρίση και να αποκαταστήσει ταχύτερα την ανάπτυξη**. Η πρότασή του είναι η πιο υγιής από όσες σχετικές έχω διαβάσει και άκρως πραγματιστική.

Σε συνέδριο του Ινστιτούτου Λεβί (think tank των ΗΠΑ) τον Νοέμβριο 2013 στην Αθήνα κάποιοι έδωσαν μάλιστα στο ελληνικό παράλληλο νόμισμα το όνομα «G-notes».

Επίσης, τον Δεκέμβριο 2013 ο Κύπριος νομπελίστας οικονομολόγος Χριστόφορος Πισσαρίδης, ο οποίος είναι και ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Εθνικής Οικονομίας της Κυπριακής Δημοκρατίας τόνισε την ανάγκη, ή να διαλυθεί η ευρωζώνη, ή το ευρώ να γίνει πιο φιλικό προς την **ανάπτυξη** και την **απασχόληση**. Ένα μήνα αργότερα, στις 13.1.14 ο κ. Χρ. Πισσαρίδης επανήλθε κάνοντας ένα βήμα πιο μπροστά λέγοντας, ότι αν η Ευρώπη δεν αλλάξει τις οικονομικές της πολιτικές θα πρέπει να εξεταστεί η **έκδοση ενός νέου ευρώ** για τον ευρωπαϊκό Νότο, υποτιμημένου σε σύγκριση με αυτό της βόρειας Ευρώπης.

Υπάρχουν βέβαια αρκετοί γνωστοί οικονομολόγοι, κυρίως Αμερικάνοι, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι ο πιο γρήγορος δρόμος για τη σωτηρία της Ελλάδος είναι η φυγή από το ευρώ. Δεν έχουν ολοκληρωμένες προτάσεις και είναι λογικό να σκέπτεται κάποιος, ότι αυτοί φροντίζουν για το συμφέρον των ΗΠΑ που συνδέεται με την καταστροφή του ευρώ.

Όμως, υπάρχουν και πολλοί μη Αγγλο-Αμερικάνοι, οι οποίοι θεωρούν το ευρώ μια αποτυχημένη περίπτωση και κρίνουν ότι είναι θέμα χρόνου η απόσυρσή του. Τους περισσότερους θα τους βρει κανείς στη Γαλλία και την ίδια τη Γερμανία.

Τον Ιούλιο 2013 ο Γερμανός οικονομολόγος Wilhelm Hankel (απεβίωσε στις 15.1.2014 σε ηλικία 85 ετών) ισχυρίστηκε ότι «το ευρώ στην τωρινή μορφή του δεν έχει καμία πιθανότητα επιβίωσης», τόνισε ότι «είναι αναγκαίο να υπάρξει ένα σύστημα παράλληλων νομισμάτων» και πρότεινε «την εκ νέου εισαγωγή όλων των προγενέστερων εθνικών νομισμάτων με την παράλληλη διατήρηση του ευρώ ως νομίσματος αναφοράς. Εννοεί ισοτιμίες έναντι του ευρώ για κάθε νόμισμα, όπως πριν.

Ενδιαφέρουσα παρένθεση εδώ, ο Hankel, ο οποίος ήταν κατά του ευρώ, ισχυριζόταν (πολύ σωστά κατ' εμέ), ότι το «γερμανικό» ευρώ ήταν κατά 50% υποτιμημένο έναντι του «ελληνικού» ευρώ. «Το ευρώ κακώς το είδαν ως πρόδρομο ενός ευρωπαϊκού κράτους, μιας Ενωμένης Ευρώπης, διότι τα κράτη δημιουργούνται με Πολιτική και Δίκαιο και όχι με χρήμα» είπε. Πρόσθεσε, ότι ο Ντε Γκωλ και ο Αντενάουερ όταν έφτιαχναν την Κοινή Αγορά είχαν διευκρινίσει, ότι δεν ήθελαν κοινό νόμισμα για την Ευρώπη. Ο W. Hankel χαρακτήρισε το ευρώ «μηχανή χρέους».

Στο Βορρά θα έχουν πληθωρισμό, στο Νότο αποπληθωρισμό, είχε προβλέψει. «Οι κρίσεις πριν το ευρώ ξεπερνιόνταν, συχνά με υποτιμήσεις. Για τις υποτιμήσεις των εθνικών νομισμάτων απαιτούνταν πριν το ευρώ οι κατάλληλες αλλαγές στις πολιτικές με τα επιτόκια και με τον προϋπολογισμό».

«Η ευρωβόμβα απενεργοποιείται» είναι ο τίτλος του τελευταίου του βιβλίου. (Η απενεργοποίηση έχει τη μορφή της αναφοράς των εθνικών νομισμάτων στο ευρώ με την επαναφορά των ισοτιμιών). Σε μια ενδιαφέρουσα συνέντευξη του λίγο πριν τις πρόσφατες βουλευτικές εκλογές στη Γερμανία πρόσθεσε, ότι οι πολιτικοί θα έπρεπε να πουν στους λαούς: «Κάναμε λάθος». Αλλά υπάρχουν και οι τράπεζες με τόσο τεράστια οικονομικά συμφέροντα και ανοίγματα...

Οι τράπεζες λοιπόν καλούνται να παίξουν τον ρόλο τους. Τον Δεκέμβριο 2013 αποφασίστηκε να προχωρήσουν οι χώρες της ευρωζώνης σε μια διακυβερνητική συμφωνία εντός του πρώτου πενταμήνου του 2014, που φαίνεται να είναι σημαντική όσον αφορά την προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος. Πρόκειται για την Τραπεζική Ένωση, η οποία σημειωτέον θα έχει τη βάση της στην ΕΚΤ. Η νέα αυτή Αρχή θα έχει αρμοδιότητα να εποπτεύει τις 126 μεγαλύτερες ευρωπαϊκές τράπεζες και θα έχει δικαίωμα να προβαίνει και σε εκκαθαρίσεις τραπεζών. Το διοικητικό της συμβούλιο θα αποφασίζει ποία τράπεζα θα πρέπει να διασπαστεί, ποία να κλείσει και ποία να χρηματοδοτηθεί από την ειδική εισφορά επί των τραπεζικών καταθέσεων. Αυτό δεν θα γίνει αύριο, αλλά θα υπάρξει μια δεκαετής μεταβατική περίοδος. Μέχρις ότου θεσμοθετηθούν τα εθνικά ταμεία διάσωσης και ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μηχανισμός, μέρος του κόστους των αναδιαρθρώσεων θα το αναλαμβάνουν οι μέτοχοι των τραπεζών, οι πιστωτές και οι μεγαλοκαταθέτες, μετά τη δοκιμασμένη περίπτωση της Κύπρου! Υπογραμμίζεται, ότι η Γερμανία δεν δέχεται να σώζονται και οι τράπεζες από τον μηχανισμό διάσωσης χωρών (ESM).

Ο χρόνος θα δείξει αν αυτή είναι μια κατάλληλη επιλογή ή αν θα ξεπεραστεί από τα γεγονότα. Διότι αν λάβουμε υπόψη τους γεωπολιτικούς κινδύνους που караδοκούν παγκοσμίως, εκτιμάται ότι μια δεκαετία είναι πολύ μεγάλη χρονική διάρκεια και το σημερινό πρόβλημα του ευρώ δείχνει να απαιτεί πιο γρήγορα και πιο αξιόπιστα σχέδια διάσωσης κρατών και τραπεζών.